

Uutta tietoa
Adolf Hitlerin
nuoruudesta

Roman Sandgruber

ALOIS HITLER

diktaattorin isä

Minerva

Alois Hitler

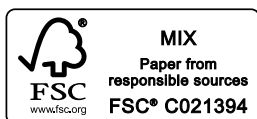
Roman Sandgruber

ALOIS HITLER

Diktaattorin isä

Saksan kielestä suomentanut Sirpa Hietanen

minerva
MINERVA KUSTANNUS
HELSINKI

Saksankielinen alkuperäisteos Roman Sandgruber: *Hitlers Vater*

Copyright © 2021 by Molden Verlag
in der Verlagsgruppe Styria GmbH und Co KG, Wien

Suomenkielinen laitos
© Minerva Kustannus, 2022
www.minervakustannus.fi
Suomennos: Sirpa Hietanen

Minerva Kustannus on osa Werner Söderström osakeyhtiötä.

Ulkoasu ja taitto: Taittopalvelu Yliveto Oy

ISBN 978-952-375-424-9
Painettu EU:ssa, Scandbook 2022

Sisällysluettelo

Miksi Hitleristä on vaikeaa kirjoittaa	9
Alkusanat	9
Hitlerin arvoitus	12
Ongelmallisia lähteitä	15
Taakkana maalaistausta	23
Alois Hitler eli Schicklgruber	23
Ahnengaun myytti	25
Hitlerin isoäiti	31
Schicklgruberista Hitleriksi	36
Tullimiehen elämää	43
Pinzgaun tullimiehiä ja salakuljettajia	44
Braunaun myytti	51
Kohtalon iskuja ja aviostrategioita	58
Kolmas avioliitto	62
Adolfin kaitseلمus	66
Kaipuu maanviljelijäksi	75
Wertheimer ja Wieninger	75
Intohimona mehiläistenhoito – sekä maanviljely	81
”Rouvani on ahkera ja ymmärtää myös talouden päälle”	84
Passaun tulliasema	88
Urfahrin unohtunut asuinpaikka	90
”Jos tämä Hafeld ei aivan Jumalan selän takana ole...”	94
Rahoitus	99
”Tällä tilalla kaikki varmaan sujuu hyvin”	112
Sikojen lahtausta ja leivän leivontaa	115

Eläke	118
Maalaiselämän hankaluuksia	120
Adolf aloittaa koulun	123
Voiko tänne jäädä?	125
Unelma poliitikon urasta	131
”Lambachissa, jonka ohi olen monesti ajanut..”	131
Eläkeshokki	135
Poikakuorossa ja kuoripoikana.....	138
Hitlerin Leoding.....	146
Politiikkaa eläkkeellä.....	151
Hitlerin kansakouluvuodet Leodingissa	156
Mitä isän menetys merkitsi.....	161
Linz ja provinssi.....	162
Käännekohta 1900.....	172
Reaalikoulu.....	175
Isän ja pojan ristiriidat.....	183
Rakastava äiti	186
Isän kuolema	188
Hämmennyksen vallassa	193
Äidin kuolema	197
Taloudellinen perintö.....	202
Maalainen ei muuksi muutu	209
Isän varjo	209
Hitlerin ylävältalainen saksan kieli.....	221
Hitlerin itävältalainen uskonto	226
”Minusta tuli nationalisti”	233
Hitlerin antisemitismi.....	238
Hitlerin rotuoppi	245
Kammottava provinssimaalari.....	249
Lähdeviitteet	258
Lähteet.....	281
Kuvalähteet.....	292

Aikalaisten mukaan Alois Hitler ei ollut miellyttävä perheenisä eikä kansalainen, vaan kotona pirttihirmu, työssä saivartelija, julkisuudessa aina oikeassa ja lapsiaan kohtaan julma tyranni.

Miksi Hitleristä on vaikeaa kirjoittaa

Alkusanat

Adolf Hitler oli maalaismies. Hän ei päässyt eroon taustastaan, ei syn-typeränsä mustasta pisteestä eikä aukosta kuudentoista esi-isänsä su-kupuussa, jollaista hän vaati kaikilta saksalaisilta. Omasta sukupuustaan hän ei koskaan pystynyt puhumaan, niin kuin ei myöskään alistamisen ja väkivallan leimaamasta lapsuudestaan. Hän yritti vapautua taustastaan monissa kertomuksissaan, mutta siitä huolimatta se määrätti hänen mie-lipiteitään ja toimintatapojaan. Hän ei myöskään onnistunut pääsemään eroon maalaismaisesta taustastaan. Sen ansiosta hänelle välittyi tietoa hy-vin erilaisista elämänpiireistä, mutta se esti häntä ystäväystymästä kenen-kään kanssa ja vei häneltä mahdollisuuden päästä osaksi jalostunutta, mo-dernia sivistystä.

Adolf vietti elämänsä ensimmäisen kolmanneksen eli lapsuus- ja nuoruusvuotensa 1889–1907 Ylä-Itävallassa, missä hänen isänsä Alois eli kak-si kolmasosaa elämästään, käytännöllisesti katsoen kaikki miehuusvuotensa. Vuosina 1837–1903 Alois Hitler oleskeli alueella lähes kaiken aikaa, alkuun Waldviertelissä, sitten Salzburgissa ja Ylä-Itävallassa. Noina vuosi-na hän loi uransa ja sai osakseen arvostusta, mutta koki myös suuria vas-toinkäymisiä ja pettymyksiä. Hänen poikansa Adolf on kuvannut seudul-la viettämänsä aikaa elämänsä tärkeimmiksi ja onnellisimmiksi vuosiksi, vaikka ne jälkikäteen tarkasteltuina eivät olleet lainkaan niin onnellisia. Tuona ajanjaksona kehittyivät hänen kohtalokkaan ajattelunsa ja toimin-tansa pääpiirteet. Adolf Hitlerin Ylä-Itävallasta saamat vaikutteet ja ko-kemukset pitivät häntä otteessaan vielä Berliinin maanalaisessa bunkke-riassa hänen viimeisiin päiviinsä asti. Hitlerin omissa nuoruusmuistoissa

korostuu kaksi teemaa: ristiriita isän kanssa sekä monikansallisen Habsburgien monarkian sisäiset ristiriidat.

Adolf Hitler kuuluu niihin harvoihin henkilöihin, joista voi oikeutetusti todeta, että he ovat määrittäneet historian kulkua.¹ Kukaan toinen ei ole uuden ajan historiassa noussut tyhjästä ja saavuttanut niin lyhyessä ajassa niin paljon valtaa, käyttänyt sitä niin väärin, saattanut oman tuhonsa myötä kuolemaan niin monia ihmisiä ja vaikuttanut niin monien kohtaloihin. Kukaan toinen poliitikko ei ole toiminnallaan saanut aikaan niin täydellistä katastrofia. Adolf Hitlerin syntyessä vuonna 1889 Branau am Innin kaupungissa ei kuitenkaan kukaan saattanut aavistaa, millaista tuhoa hän jättäisi jälkeensä: vainoja, joukkomurhia, syrjintää, riistoa, hänen lietsomaansa toista maailmansotaa. Jo ajatus Habsburgien monarkian päättävästä ensimmäisestä maailmansodasta oli mahdoton. Rasismi, antisemitismi, imperialismi, eugeniikka ja nationalismi olivat kuitenkin jo 1800-luvulla selvästi havaittavissa kaikkialla. Vuosisadan vaihteen *fin de siècle* -tunnelma, jonka piirissä Hitlerkin kasvoi, levitti ympärilleen niin paljon loistoa, edistystä ja itsetyytyväisyyttä, että haittoihin ja pahan alkusoluihin ei suhtauduttu vakavasti. Nykyäänkään niitä ei haluta nähdä tuon loisteliaan aikakauden hohdokkaan julkisivun takana.

Hitler ihaili isänsä tarinaa tämän sosiaalisesta noususta, sitä, miten isä oli onnistunut ponnistamaan vaatimattomista oloista ”rohkeudella ja päättäväisyydellä”. Silti hän itse unelmoi taitelijanurasta ja mielsi isänsä elämän sille ahdistavana vastakohtana, tämä kun joutui ”epävapaana miehenä istumaan konttorissa”. Paljon vaikuttavampi ja tuhoisampi elämänura poliitikkona ei vielä ollut hänellä mielessä, vaikka sen perusta oli syntynyt jo kouluaikoina. *Taisteluni*-kirjassaan Hitler totesi: ”Minusta tuli kansallismielinen, natsionalisti”, sekä: ”Opin ymmärtämään ja käsittämään historian sisäisen tarkoituksen.” Hän mielsi sen maailmanhistoriallisten, kaitselmuksen määräämien syysuhteiden tunnistamiseksi.²

Elämäkerrat ovat jälleen lisänneet suosiotaan historiantutkimuksessa, koska niissä yhdistyvät mikro- ja makrotaso ja vaikuttavat monet nykyään ajankohtaiset tutkimusalat arjen historiasta psykohistoriaan. Natsismin historian tutkimuksessa ne ovat alusta pitäen olleet tärkeitä siksi, että diktaattoreissa toimijoiden ja tekijöiden yksittäisillä päätöksillä on suurempi merkitys. Toisaalta myös itsevaltaisen järjestelmän uhrien kohtalot vaativat entistä enemmän huomiota.

Aiemmin täysin tuntemattomien lähteiden löytyminen ja tunnettujen lähteiden uudet, digitaaliset tutkimusmahdollisuudet innostivat minua kirjoittamaan tämän teoksen. Olen koko urani ajan tutkinut talous-, sosiaali- ja nykyhistoriaa ja oppinut ymmärtämään historiallisia yhteyksiä. Lisäksi uskon oman elämänkokemukseni pohjalta oivaltaneeni jotakin yläitävaltalaisesta mentaliteetista ja elintavoista. Niinpä syntyi tutkimusaihe, jonka tosin voisi luulla olevan jo läpikotaisin koluttu. Aihe on hankala, sillä tunteet vievät helposti mukanaan eikä ole helppoa tai edes mahdollista säilyttää historian tutkimukselle välttämätöntä etäisyyttä. Toivon, että kirjani oikaisee monia harhaluuloja ja että se auttaa ymmärtämään paremmin Adolf Hitlerin kehitystä, hänen isänsä elämäntarinaa sekä sitä sosiaalista ja ideologista ilmapiiriä, jossa tämä toimi.

Haluan kiittää ennen kaikkea rouva Anneliese Smigielskiä, joka pelasti Alois Hitlerin hänen isoisosälleen kirjoittamat kirjeet ja antoi ne käyttööni, Großschönaun pormestaria Martin Bruckneria, jonka ansiosta sain yhteyden Wörnhartsia koskeviin lähteisiin, sekä luonnollisesti monia kollegoitani heidän tuestaan ja neuvoistaan. Heitä ovat Linzin kaupunginarkiston johtaja, tohtori Walter Schuster ja hänen edeltäjänsä tohtori Fritz Mayrhofer; Ylä-Itävallan maakunta-arkiston johtaja tohtori Cornelia Sulzbacher; tohtorit Jakob Wührer ja Franz Scharf, Leondingissa diplomi-insinööri Gerhard Tolar; Ylä-Itävallan kulttuurihallinnon edustaja tohtori Thekla Weißengruber; Braunaussa maisteri Florian Kottanko; St. Pöltenissä Ala-Itävallan historian museon edustaja tohtori Christian Rapp; Ludwig Boltzmann; Institut für Kriegsfolgenforschung -tutkimuslaitoksen edustaja tohtori Hannes Leidinger; Linzin Nordico-kaupunginmuseon edustaja maisteri Andrea Bina, Itävallan vastarinnan museon arkisto; maisteri, tohtori Gerhard Baumgartner; sekä Linzin Johannes Kepler -yliopiston sosiaali- ja taloushistorian laitoksen edustajat professori, tohtori Michael John sekä professori, tohtori Ernst Langthaler, Braunaun Haus der Verantwortung -keskuksen edustaja tohtori Andreas Maislinger sekä Freistadtin linnamuseon ja tullihistoriallisen kokoelman edustaja Fritz Fellner. Erityisesti haluan kiittää sisarenpoikaani ja ystävääni maisteri Georg Ransmayria, joka on lukenut käsikirjoituksen tarkasti ja tehnyt siihen useita arvokkaita ehdotuksia ja korjauksia, vaimoani Margithia, jonka tarkkaavaisuus ja kriittisyys ovat haastaneet ja kannustaneet minua monissa keskusteluissa, sekä tohtori Johannes Sachslehneriä

ja koko Molden-kustannusyhtiön tiimiä, jotka ovat erinomaisesti huolehtineet kirjani taitosta ja esittelystä.

Omistan tämän teoksen kunnioitetulle wieniläiselle opettajalleni, emeritusprofessori Michael Mitterauerille, jonka naimattomia äitejä ja aviottomia lapsia koskevat tutkimukset loivat kirjalleni tärkeän sosiaalishistoriallisen perustan ja saivat minut oivaltamaan tärkeitä uusia seikkoja niin ammatillisella kuin henkilökohtaisella tasolla.

Hitlerin arvoitus

Ketään muuta henkilöä ei liene tutkittu niin paljon kuin Adolf Hitleriä. Lukuisten esimerkkien avulla on voitu todistaa, että kansallissosialistinen järjestelmä oli monipäinen polykratia, jota ohjasivat monet erilaiset toimijat. Hitler oli kuitenkin liikkeen selvä johtaja, ja hän yksin loi sen olennaiset tavoitteet. Hän ohitti samalla kaikki eettiset periaatteet, sivuutti asiantuntijoiden käsitykset ja asetti itsensä heidän yläpuolelleen. Hän ei ollut heikko diktaattori, vaan häikäilemätön raakalainen.

Koska nuoresta Hitleristä on tarjolla äärimmäisen vähän lähdeaineistoa mutta runsaasti metodologisesti epätarkkaa materiaalia, jää oletuksille ja mielikuville paljon tilaa. On haettu perheolojen, insestin tai homoseksuaalisuuden aiheuttamia vääristymiä, katolisia juuria, ideologisia vaikuttajia ja henkisiä esikuvia. On löydetty syvyyspsykologisia ja ympäristön vaikutusta korostavia selityksiä. Joillekin Adolf Hitler oli isän pahoinpitelemä ja äidin hemmottelema lapsi, toisille taas koulupudokas ja epäonnistunut maalari, asuntolasta toiseen kiertänyt kulkuri tai yli varojensa elänyt pikkuporvari. Joillekin hän on keskinkertainen pikkukaupunkilaissielu, toisille taas jo nuoruudessaan kyntensä näyttänyt valovoimainen raakalainen. Hitlerin viimeisimmän elämäkerran julkaisulle Peter Longerichille hän oli nuorena ”täydellinen mitättömyys”, jollekin toiselle taas ”aivan erityinen hahmo”, jonka johtamistarve tuli esiin jo lapsuudessa ja nuoruudessa.

Paljon on kuitenkin hämärän peitossa. Miten on mahdollista, että Itävallan kaukaisimmassa kolkassa kasvanut, vaille kunnollista koulutusta jäänyt lapsi – oikeastaan väliinputoaja ja itseoppinut ihminen – saattoi

yltää moiseen menestykseen? Miten hänen kasvuympäristössään maaseudulla saattoi muotoutua moinen yksinvaltainen luonne, joka sai valtaansa niin monet? Miten aikalaisten silmissä hyvin tavanomaisessa perheessä saattoi muovautua ajattelumalli, joka lopulta tuhosi kokonaisen maan ja murhasi lukemattomia juutalaisia ja muita rasistisesti hyljittyjä ihmisryhmiä? Miten, milloin ja miksi Hitlerin ajatuskulut syntyivät?

Hitlerin lapsuus- ja nuoruusvuodet selittävät hänen käyttäytymistään diktaattorina ja hänen vastuuttomia ja rikollisia päätöksiään. Hänen kielenensä ja retoriikkansa samoin kuin hänen estetiikkansa perusteet kehittyivät hänen nuoruudessaan – ja samalla tavoin kehittyivät hänen kiihkokansallismielinen muukalaiskammonsa ja hänen vihansa kirkkoa kohtaan, hänen antisemitistinen tuhoamisvimmansa sekä hänen rasistiset tavoitteensa. Hänen sukutaustansa ja perheensä sekä taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen kasvuympäristönsä jättivät syvät jäljet hänen koko elämäänsä. Hitlerille oli tyypillistä, ettei hän koskaan luopunut keran omaksumistaan käsityksistä tai päätöksistä.

Adolf Hitleristä on kirjoitettu enemmän kuin kenestäkään toisesta historiallisesta henkilöstä, niin tieteellisiä kuin turhanaikaisia kirjoja. On arvioitu, että jopa sataviisikymmentätuhatta teosta tai aikakauslehden artikkelia käsittelee natsismia ja sen valtakautta. Hitlerin elämäkertateoksiakin lienee parisataa, mutta niistä parhaimmissakin käsitellään diktaattorin nuoruusvuosia kuitenkin lähinnä ohimennen. Nuoruudesta on laadittu pari tusinaa monografiaa. Kirjoissa käsitellään yksityiskohtaisesti hänen elämänsä kaikkia vaiheita ja hänen seuralaisiaan, ja niiden aiheet vaihtelevat hänen oletetusta homoseksuaalisuudestaan naiseen hänen vaikutuspiirissään, hänen karismastaan ja lukutottumuksistaan hänen uskonnollisuutensa ja taidekäsityksensä kautta aina hänen ideologiansa juuriin ja hänen henkisiin esikuviinsa. Elämäkertoja on kirjoitettu hänen valokuvaajastaan, lehdistöpäälliköstään, asianajajastaan, pankkiiristaan, autonkuljettajastaan, henkilöäkärjistään ja pääastrologistaan, hänen sihteeristään, dieetikokistaan, kättilöstään, äidistä ja sisarista, velipuolesta, sisarentyttäreestä, sisarenpojasta, jopa hänen isoäidistään ja oletetuista lapsistaan sekä tietenkin hänen rakastetustaan ja myöhemmästä vaimostaan – mutta Hitlerin isästä ei ole kirjoitettu.

Syy siihen voi olla lähdetietojen vähyys. Alois Hitlerin kirjoittamia tekstejä on tähän asti tunnettu vain vähän: kaksi kuivalla virkakielellä

kirjoitettua anomusta virkatakuusumman palauttamiseksi, kaksi tai kolme yksityiskirjettä sekä useita postikorttitervehdyksiä. Häntä koskevat henkilödokumentit ovat kadonneet. Henkilötiedot ovat epätäydellisiä tai vaikeasti luettavia ja niin natsivallan kuin sodanjälkeisenä aikana muistiin merkityt aikalaisten kertomukset ristiriitaisia. Adolf Hitlerin lapsuus- ja nuoruusajasta on olemassa vain kolme lähteeksi sopivaa tekstiä, joihin kaikki muut selostukset perustuvat. Historiantutkimuksen lähdemateriaaliksi niitä ei voi kuitenkaan kutsua, sillä oikeastaan kaikki kolme ovat erilaisista syistä laadittuja pamfletteja. Niistä ensimmäinen on Hitlerin omaelämäkerta *Taisteluni*, jonka hän laati varta vasten propagandatarkoituksiin ja joka on hämmentävä sekoitus tosiasioiden, puolitotuuksien ja silkkää valhetta. Teoksen kriittinen editiokaan ei juuri ole onnistunut selvittämään enempää Hitlerin lapsuudesta ja nuoruudesta. Tärkein saatavilla oleva Hitlerin nuoruutta koskeva aineisto ovat Franz Jetzingerin ja August Kubizekin julkaisut, mutta niitäkään ei voi ammatillisessa mielessä pitää lähteinä, vaan kiistakirjoituksina. Vaikka kumpikin teksti on täynnä ennakkokäsityksiä ja virheitä, ne ovat korvaamaton lähtökohta jatkotutkimuksille Hitlerin nuoruudesta, siitäkin huolimatta, että niiden virheet ovat edelleen luettavissa kaikissa samaa aihetta käsittelevissä, myöhemmin ilmestyneissä julkaisuissa.

Tilanne muuttui kokonaan sen jälkeen, kun löydettiin useita uusia tärkeitä lähteitä. Ensinnäkin löytyi paksu nippu kellastuneita, saksalaisella kirjoitustyyllillä laadittuja Alois Hitlerin kirjeitä, jotka olivat säilyneet ullakolla natsiajan tuhoilta ja jotka luovutettiin käyttöön.³ Nämä sangen kiinnostavat kirjeet ja dokumentit, jotka Alois Hitler lähetti tiemestari Josef Radleggerille, antavat valtavasti lisää tietoa Hitlerin perheestä ennen ensimmäistä maailmansotaa ja avaavat aivan uuden, tarkan näkökulman henkilöön, jolla oli epäilyksettä kaikkein suurin vaikutus Adolf Hitlerin elämään – hänen isäänsä.

Lisäksi on löytynyt Alois Hitlerin Wörnhartsissa sijainneen talon kauppakirja, joka tuo lisäselvyyttä perheen taloudelliseen tilanteeseen. Tärkeä oli myös Kubizekin kirjan alkuperäisen, vuonna 1943 laaditun käsikirjoituksen löytyminen. Sen avulla on ollut mahdollista selvittää entistä tarkemmin Hitlerin nuoruusvuosia Linzissä. Kun vielä on onnistuttu todistamaan uusien päivämäärälöytöjen avulla, että perhe eli vuodet 1894–1895 Urfahrissa, voidaan todistaa, ettei Alois elänyt kokonaista vuotta

erillään vaimostaan ja lapsistaan niin kuin on väitetty. Uusia kysymyksiä on herättänyt myös se, että perheen vuokraisäntä tuona aikana oli Linzin vauraimpia juutalaisia.

Tietokoneiden aikakaudella on myös vanhastaan tunnetuista lähteistä ollut yhtäkkiä mahdollista saada aiempaa paljon runsaammin tietoa. Pääsy kirkonkirjoihin on helpottunut huomattavasti, ja etenkin sanomaja aikakauslehtien digitointi on avannut uusia mahdollisuuksia. Täydennystä uusiin lähteisiin tarjoaa etenkin sanomalehti *Linzer Tages-Post*, jota Hitlerin perhe seurasi säännöllisesti ja johon Alois Hitler kirjoitti lukijakirjeitä ja artikkeleita sekä laati usein ilmoituksia. Vielä vuonna 1944 kävi ilmi, miten merkittävä sanomalehti oli ollut perheelle ja nuorelle Adolf Hitlerille. Joseph Goebbels kirjoitti nimittäin päiväkirjaansa Führerinsä surreen kovasti lehden lopettamisesta, tämä kun oli lukenut sitä varhaisesta nuoruudestaan lähtien ja ostanut lehteä isälleen.⁴ Myös August Kubizek muisteli, miten oli usein tavannut Klara-rouvan lukemasta *Linzer Tages-Postia*.⁵

Ongelmallisia lähteitä

Franz Jetzingerin esitys Hitlerin nuoruudesta vuodelta 1956 on Hitlerin *Taisteluni*-kirjan ja August Kubizekin aikalaiskertomuksen ohella lähteistä tärkein. Jetzingerin teosta on pidettävä pikemminkin historiateoksena kuin aikalaisdodistuksena. Hän ei tuntenut Hitleriä henkilökohtaisesti eikä koskaan edes tavannut tätä, mutta silti teos on oleellisen tärkeä, sillä hän pääsi haastattelemaan nyt jo tavoittamattomissa olevia silminnäkijöitä ja sai siten kirjaansa tärkeää materiaalia. Jetzingerin teos on synnyolosuhteidensa takia täynnä virheitä⁶, mutta siitä huolimatta sitä on pidettävä ansiokkaana tieteellisenä saavutuksena. Sodanjälkeisenä aikana tällainen työ oli äärimmäisen vaikeaa, sillä Hitlerin varhaisvuosilta puuttuivat kaikki lähteet ja natsit olivat tuhonneet perusteellisesti tärkeän aineiston. Täysin epäluotettavat aikalaiset tekivät hekin osansa, mutta siitä huolimatta Jetzinger pystyi ansiokkaasti ja ensimmäistä kertaa rekonstruoimaan Adolf Hitlerin lapsuus- ja nuoruusvuodet. Jetzingerillä oli paljon vastoinkäymisiä niin omassa yksinäisessä elämässään kuin

Hitler-tutkimuksissaankin. August Kubizek, joka oli saanut häneltä joi-takin tietoja, sai nimittäin kirjansa julki ennen häntä. Jetzinger olisi var-masti ollut vieläkin onnettomampi, jos hän olisi joutunut kuulemaan, mi-ten myöhemmät tieteentekijät väheksyivät hänen saavutuksiaan ja pitivät häntä, entistä teologisen oppilaitoksen Vanhan testamentin opettajaa, tie-teen harrastajana. Samaan aikaan he ylistivät hänen kilpailijaansa Kubizek-ia, jota hän oli hyvästä syystä arvostellut.⁷

Jetzinger työskenteli historiankirjoittajan tavoin eikä voinut viita-ta omiin kokemuksiinsa, kun taas August Kubizek oli oikea silminnäki-jä. Tämä verhoilijan oppipoika ja innokas musiikin harrastaja oli vuoden 1905 lopulla tutustunut Linzin teatterin seisomapaikoilla nuoreen Hitle-riin. Seuraavat kaksi vuotta hän oli Linzissä ja vielä noin neljän kuukau-den ajan Wienissä läheisessä yhteydessä Hitleriin, kunnes ystävä hävisi hänen ulottuviltaan. Kubizek päätti musiikkiopintonsa Wienissä vuonna 1912, mutta ei sodan jälkeen löytänyt työtä omalta alaltaan ja päätyi sik-si Eferdingiin kunnan virkamieheksi. Vasta vuonna 1938 nuoruudenystä-vät tapasivat jälleen lyhyesti Linzissä. Hitler tervehti Kubizekia, tosin hän-tä teititellen, ja kutsui hänet Bayreuthin musiikkijuhlille vuonna 1939. Vuonna 1942 Kubizek liittyi kansallissosialistiseen puolueeseen ja hän-tä pyydettiin pitämään muistonsa tallessa niin kauan kuin hän vielä työs-kenteli kunnansihteerinä. Hänen kahdesta vuonna 1943 laaditusta muis-telmavihostaan jälkimmäinen on julkaistu, mutta Linzin-vuosista kertova ensimmäinen vihkonen löytyi vasta hiljattain.

Natsiajan päätyttyä ja Kubizekin vietettyä kuusitoista kuukautta Gla-senbachin amerikkalaisella Camp Marcus W. Orr -uudelleenkorutus- ja denatsifikaatioleirillä hän yritti työstää muistiinpanonsa kirjaksi. Hänen oma kokemuksensa kattoi Hitlerin nuoruusvuosista noin kaksi ja puo-li vuotta; hän oli tosin oivaltanut ajasta vähemmän kuin antoi ymmärtää, mutta silti verrattomasti enemmän kuin muut aikalaistodistajat. Kubizek ei ollut kummoinen kirjoittaja saati tyyliniekka, eikä hän todennäköisesti myöskään ollut mikään vannoutunut natsi, vaikka olikin hyvin verkostoi-tunut pansofisissa piireissä.⁸ Kaksi kokenutta haamukirjoittajaa, korkea-arvoiset natsit Karl Springenschmid ja tohtori Franz Mayrhofer, työstivät Kubizekin käsikirjoituksen maallikon makuun sopivaksi ja lisäsivät siihen vielä rakkaustarinankin.⁹ Heidän vaikutuksensa kirjan syntyyn ilmenee jo siitä, että kirjoittajat jakoivat kolmisin tekijänoikeuskorvaukset, sekä siitä,

että kustannussopimuksen luonnoksessa ehdotettiin tekijänpalkkioiden jakoperustetta suhteessa viisi–neljä–kolme siitä huolimatta, että vuonna 1908 Linzissä syntyneellä Mayrhoferilla ei voinut olla mitään omakoh- taista kokemusta Hitlerin nuoruusvuosista ja vuonna 1897 Innsbruckissa syntynyt Karl Springenschmid oli elänyt vieläkin kauempana tapahtumis- ta. Nämä kolme innokasta herraa loivat kuitenkin tarinan, jonka mukaan Hitlerin nuoruusvuodet kouluttivat tätä myöhempään tehtäväänsä suu- rena johtajana: nerona, ideologina, antisemiittinä sekä kaupunkisuunnit- telijana ja -rakentajana. Seuraavaa painosta varten huippukohtia lisättiin entisestään: nyt nuori Hitler esitettiin myös antaumuksellisenä palopuhu- jana ja varhaisena puolueohjelman luojana. Kolmikko kaavaili myös elo- kuvaprojektia ja musiikinäytelmää Hitlerin salaisesta rakkaudesta, mut- ta suunnitelmat kariutuivat Kubizekin kuolemaan vuonna 1956.¹⁰

Kustantamo varmasti arvosti Karl Springenschmidin kertojanlahjoja, hän kun oli jo vuonna 1938 kerännyt pisteitä tunnetun tirolilaisen kirjai- lijän ja elokuvaohjaajan Luis Trenkerin haamukirjoittajana ja jatkoi sodan jälkeen yhteistyötä tämän kanssa ansaiten toimeentulonsa lukematto- milla kansanomaisilla maaseutu- ja vuorikiipeilytarinoilla.¹¹ Adolf Hitle- rin Leondingin aikaisen holhoojan Josef Mayrhoferin veljenpoika Franz Mayrhofer, joka oli valmistunut maantiedon ja historian opettajaksi, välit- ti tarinoihin omaa kokemusperäistä tietämystään Linzin alueen kulttuu- risista ominaispiirteistä ja täydensi niitä omalla, vuonna 1940 painetulla opinnäytetyöllään.¹²

Kubizekin julkaisu on monin tavoin virheellinen. Ensinnäkin siksi, että hänen muistelemistaan ajoista oli kulunut jo melkein viisikymmen- tä vuotta. Toiseksi siksi, että kirjan tilasi natsipuolue, joka myös suoraan vaikutti sen sisältöön. Kolmanneksi siksi, että Kubizek yritti vuoden 1945 jälkeen vapauttaa itsensä natsismisyytöksistä ja samalla sepittää ystävyys- tensä nuoreen Hitleriin merkityksellisemmäksi kuin se oli ollut. Ja nel- jänneksi siksi, että haamukirjoittajilla Karl Springenschmidillä ja Franz Mayrhoferilla oli raskas natsimenneisyys. Vuoden 1945 jälkeenkään he eivät pystyneet irrottautumaan ideologiastaan, eivätkä he koskaan selvin- neet siitä, että olivat menettäneet asemansa korkea-arvoisina natseina. Siksipä heillä oli suuri tarve tuoda julki ja oikeuttaa ajatuksiaan.

Kubizekin Hitler-muistojen toinen, Wienin-aikaa käsittelevä osa eli viisikymmentäyksi sivua käsittävä, Jetzingerin jäämistöstä löytynyt

koneella kirjoitettu teksti on ollut aina tutkijoiden saatavilla. Niinpä on puhuttava onnenkantamoisesta, kun Kubizekin vuoden 1943 alkuperäiskäsikirjoituksen ensimmäinen osa, suurella käsialalla joka toiselle riville käsin kirjoitetut 106 sivua, löytyivät lapsenlapsen omistuksesta.¹³ Kirjoittajakumppanukset laativat noin kuudestakymmenestä painosivusta, joihin sisältyivät alkuperäisen käsikirjoituksen molemmat osat, painoksesta riippuen 339–352-sivuisen kirjan.¹⁴ Vuosien 1943 ja 1953 versiot eroavat toisistaan paitsi laajuuden myös painotusten suhteen. Ilman ulkopuolista tukea syntynyt lyhyempi ensimmäinen versio on paljon totuudenmukaisempi. Erot myöhempään versioon ovat huomattavia, ei niinkään alkuperäisen version kankean kielen tai tästä versiosta vielä puuttuvien, vasta vuonna 1953 lisättyjen osien takia, vaan niiden tekstipätkien vuoksi, jotka löytyvät ensimmäisestä versiosta mutta on poistettu myöhemmästä. Ne paljastavat nimittäin huomattavasti selvemmin nuoren Hitlerin kirkonvastaiset, antimodernistiset ja rotubiologiset pyrkimykset.

Jetzinger ja Kubizek työstivät vuoden 1945 jälkeen samanaikaisesti omia julkaisujaan ja alkuun tukivat toisiaan. Heistä tuli kuitenkin katkeria kilpakumppaneita Kubizekin saatua kirjansa julki kolme vuotta ennen Jetzingeriä. Tämä alkoi syyttää Kubizekia oman materiaalinsa lainaamisesta ilman lupaa ja pystyi osoittamaan hänen kirjassaan useita virheitä, jotka pistävät silmään myös Jetzingerin omassa teoksessa. Brigitte Hamann arvioi Kubizekin tekstiä paljon myönteisemmin teoksessaan *Hitlers Wien*: hänen mukaansa Kubizekin kirja on aintulaatuisin ja monipuolinen tietolähde Hitlerin varhaisista vuosista. Monet ovat sittemmin olleet hänen kannallaan.¹⁵ Jetzinger väitti, että yhdeksänkymmentä prosenttia Kubizekin kirjasta oli silkkaa mielikuvituksen tuotetta. Prosenttiluvusta voidaan kiistellä, mutta joka tapauksessa Kubizek ei itse ollut mukana suurimmassa osassa niistä tarinoista, joista kirjassaan kertoo. Hänen kertomaansa on suhtauduttava paljon tähänastista kriittisemmin. Tästä syystä esimerkiksi Brendan Simms lienee jättänyt Kubizekin lähteenä tyystin pois uusimmasta Hitler-elämäkerrastaan. Samalla häneltä kuitenkin on jäänyt huomaamatta, että hänen kirjoituksensa Hitlerin nuoruudesta perustuvat kokonaan Kubizekin kuvauksiin. Sitäkin tärkeämpi on Kubizekin alkuperäinen käsikirjoitus vuodelta 1943, joka ei koskaan päässyt julkisuuteen eikä puolueen arkistoon siksi, että

kirjoittaja rohkeni vuonna 1943 olla joiltakin osin eri mieltä kuin Hitler omassa *Taisteluni*-kirjassaan.¹⁶

Kolmas, perusteellinen Hitlerin lapsuudesta ja nuoruudesta kertova lähde on hänen omaelämäkertansa. *Taisteluni* ei kuitenkaan ole elämäntarina vaan propagandaa. Nykyisin ollaan jokseenkin yksimielisiä siitä, että hän kirjoitti sen ilman haamukirjoittajia, joskin esikuviin tukeutuen.¹⁷ Hitler sepitti elämäänsä klassisten omaelämäkertojen ja kehitysromaanien mallin mukaan. Hän loi myös uudenlaisen poliittisen omaelämäkerran mallin, jossa ei ole kyse vastuusta saati selityksistä vaan poliittisesta ohjelmasta ja propagandatekstistä, jonka laatija ei elä viimeisiä vuosiaan vaan on 35-vuotiaan poliittisen uransa alkutaipaleella. Vielä *Taisteluni*-kirjaakin ongelmallisempia ovat Hitlerin satunnaiset nuoruusmuistelot, joihin hän intoutui joskus pöytäpuheissaan tai yksittäisten matkakumppaneiden tai kollegoidensa seurassa. Nämä kertomukset ovat kiisteltäviä, ja mahdotonpa niitä on todistaakaan.

Toinen samoista ajoista kertova lähde, Hugo Rabitschin teos *Jugenderinnerungen eines zeitgenössischen Linzer Realschülers* (”Linziläisen reaalikoululaisen ja ikätoverin nuoruudenmuistoja”, München, 1938), sivuutetaan yleensä täysin turhana, koska ”kirjoittaja ei tuntenut nuorta Hitleriä eikä pysty mitenkään täydentämään hänen elämäntarinaansa”.¹⁸ Väite on tosi mutta epäoikeudenmukainen. Rabitsch, joka oli seitsemän vuotta Hitleriä nuorempi, kävi kuitenkin Linzissä samaa koulua ja tunsii niin opettajat kuin ympäristön. Vaikka Rabitsch ylistää kirjassaan Hitleriä, tämä suhtautui siihen hyvin kriittisesti. Teosta ei koskaan myyty Saksassa, sillä se oli monilta osin ristiriidassa Hitlerin omien käsitysten ja hänen omaelämäkertansa tekstin kanssa.¹⁹ Hankalaa on arvioida myöskään Hitlerin äidin juutalaisen lääkärin Eduard Blochin muistelmia, tämä kun vuonna 1938 kuvaili Hitleriä itselleen hyvin uhkaavassa tilanteessa sangen myönteisesti, mutta vielä ehdottomasti vahvasti lausumansa selvittyään vaarasta vuonna 1942 Yhdysvalloissa. Blochin tiedetään tosin olleen vanhuudenpäivinään hyvin huonomuistinen.

Monien muiden aikalaisten kertomukset ovat ristiriitaisia, värittyneitä ja puolueellisia ja siksi usein täysin käyttökelvottomia riippumatta siitä, onko ne julkaistu ennen vuotta 1945 vai sen jälkeen. Hitlerin nuoruuteen ovat paneutuneet ensinnäkin elämäkerturit, mutta ennen kaikkea ne, jotka ovat olleet erityisen kiinnostuneita lapsuuden ja nuoruuden

historiasta. Heidän joukossaan monet kehityspsykologit, pedagogit ja teologit ovat löytäneet palasia ja kiinnostavia näkemyksiä sieltä täältä. Silti on liian usein käynyt niin, etteivät he ole perehtyneet tarpeeksi syvällisesti tutkimuskohteeseensa tai eivät tunne Ylä-Itävaltaa ja sen maantieteellisiä, poliittisia tai sosiaalisia olosuhteita ja tekevät siksi suuria virheitä. Lähteiden räikeä puuttuminen on sekin saanut aikaan jos jonkinlaisia mielikuvituksellisia sommitelmia ja omituisia historiantulkintoja, joihin ei tässä kannata sen syvemmin paneutua. Esimerkkeinä mainittakoon Norman Mailerin nuorta Hitleriä käsittelevä romaani *Adolfin linna* (suom. Kalevi Nyytäjä ja Tommi Uschanov) ja Ilse Krumpöckin historiallinen romaani *Hitlers Grossmutter* (”Hitlerin isoäiti”), koska niitä ovat viisaammat jo käsitelleet.²⁰